

De rol en betekenis van de geestelijk verzorger bij morele stress en morele desoriëntatie

VGZ symposium

25 juni 2026

Ruud van de Water & Emilie van de Wijer

Programma

- 1. Welkom**
- 2. Kennisoverdracht: morele (des)oriëntatie**
- 3. Dialoog: rol & betekenis van GV**
- 4. Afsluiting**

Moral Orienting System

MOS =

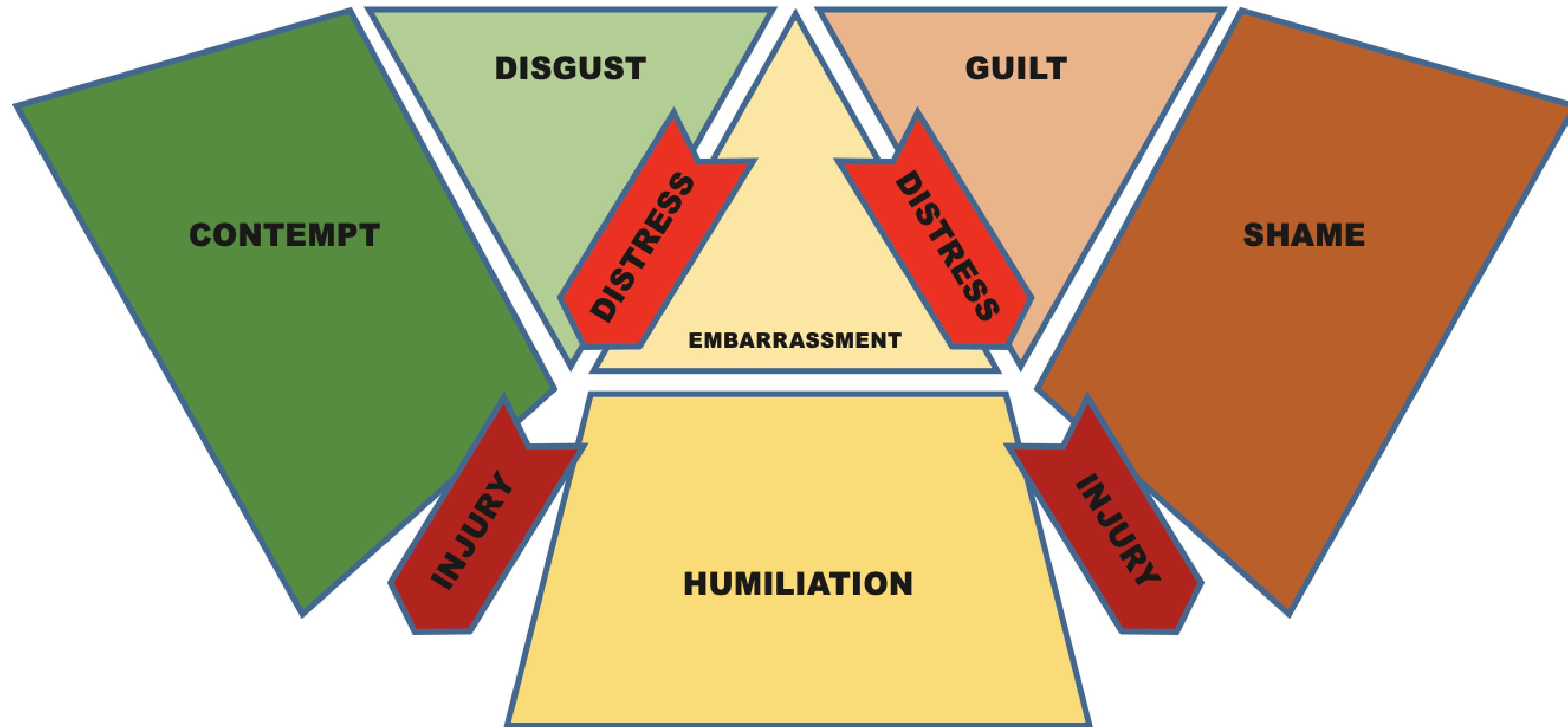
- **een dynamisch samenspel van waarden, normen, gedrag en relaties, dat resulteert in unieke morele identiteit.**
- **fluïde en responsief: bevestigt en valideert levenservaringen en geeft samenhang, vorm en richting aan persoonlijk morele identiteit.**
- **biedt tegenwicht aan morele stress.**

Morele stress

- **Situaties/gebeurtenissen die niet in deze matrix passen en grenzen daarvan overschrijden leveren morele stress op.**
- **Als morele stress hoger is dan de draagkracht van het eigen morele oriëntatiesysteem, leidt het tot morele desoriëntatie.**

Morele desoriëntatie

- **Morele desoriëntatie zorgt voor een verstoring van gehele systeem:
iemand's diepste gevoel van identiteit, zingeving, levensdoel en
verbondenheid raken uit evenwicht.**

Van desoriëntatie naar heroriëntatie

- **Van belang om niet alleen te richten op het verlichten van individuele symptomen, die te linken zijn aan één enkele disconnectie**
- **Maar juist richten op alle dimensies van het MOS, binnen een ethisch-relacionele en sociale context**
- **Tools/benaderingen betreffen daarom zowel het individu alsook diens context**

5 tools

1. Narratieve reconstructie
2. Morele dialogoog
3. Morele reflectie
4. Morele actie
5. Morele verbinding

1. Narratieve reconstructie

Van een gefragmenteerd (trauma)verhaal naar een coherent verhaal van zelf-in-context:

- **schrijfoefeningen met focus op toen & daar/hier & nu**
- **gestructureerde life-review met focus op betekenisvolle waarden**

2. Morele dialoog

Van een individuele en geïsoleerde ervaring van morele desoriëntatie naar een intersubjectieve co-constructie over betekenissen, valideren van gebroken sociale verbindingen:

- **Groepsgesprekken met lotgenoten**
- **Hervertellingen/waardendialogen o.l.v oordeelloze gespreksleider**

3. Morele reflectie

Kritische reflectie op de systemische context van morele desoriëntatie, om zelfverwilt te reduceren:

- **Reflecties op ethiek van de organisatie, conflicterende belangen tussen organisatie en individu**
- **Waardendialogen met het oog op conflicterende institutionele en individuele normen**
- **Kennisbevordering t.a.v ethische theorieën/filosofieën**

4. Morele actie

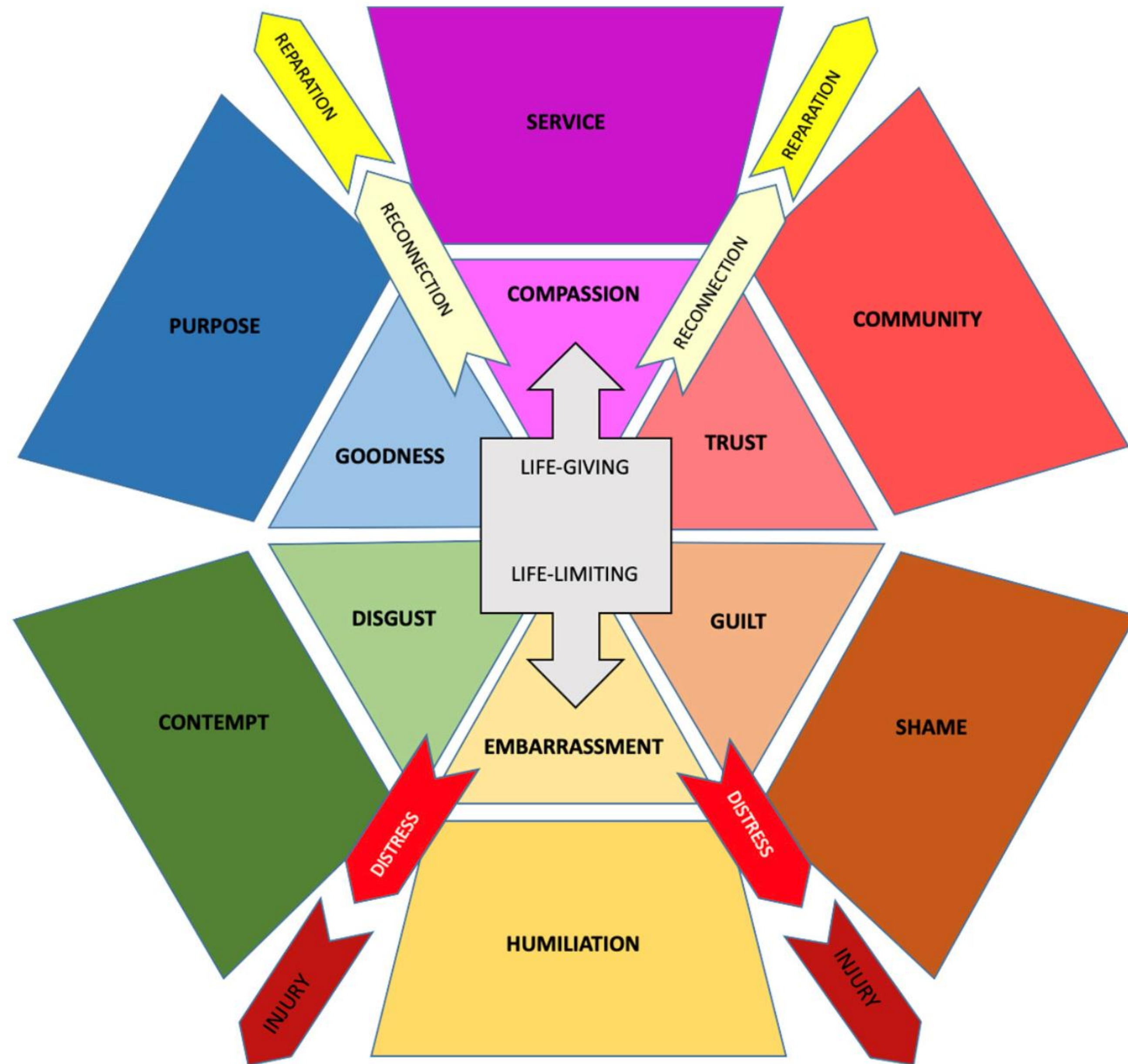
**Van passieve schuld naar actieve morele actie,
herstel van schade en reconstructie van gezamenlijk waardenkader:**

- **Bijdragen aan beleid met oog op ethische cultuur(verandering)**
- **Gedenk-/herstelbijeenkomsten**
- **Verzoeningstafels**

5. Morele verbinding

Herstel van gevoel van verbondenheid in een gemeenschap, waarin de nieuwe morele identiteit bevestigd wordt:

- **(Her)aansluiting bij groepen/(geloofs)gemeenschap waarmee contact verloren was geraakt**
- **Anderen (bijv. nieuwe collega's) coachen om een gezonde (organisatie)cultuur te blijven voeden**

Rol en betekenis van GV

- **GV heeft vanwege haar holistische benadering veel te bieden in proces van heroriëntatie bij/na morele stress**
- **5 tools waarin GV een concrete rol kan spelen**
- **Van individuele begeleiding t/m begeleiding van dialogen, gedenkbijeenkomsten en beleidsontwikkeling**

Dialogo

- **In hoeverre herken je morele desoriëntatie in jouw spreekkamer, heb je voorbeelden van concrete casuïstiek?**
- **Welke tools pas je toe?**
- **Welke kansen en grenzen zie je in jouw rol als geestelijk verzorger in de begeleiding bij morele stress en morele desoriëntatie?**

Verder lezen?

Farnsworth, J. K. et al. (2014). The role of moral emotions in military trauma: Implications for the study and treatment of moral injury.
Review of General Psychology, 18(4), 249–262.

Haidt, J. (2003). The moral emotions. In R. J. Davidson, K. R. Scherer, & H. H. Goldsmith (Eds.), Handbook of affective sciences (pp. 852–870).
Oxford, England: Oxford University Press

Janoff-Bulman, R. (1992). Shattered assumptions.
New York, NY: The Free Press.

Kinghorn, W. (2012). Combat trauma and moral fragmentation: A theological account of moral injury.
Journal of the Society of Christian Ethics, 32(2), 57-74.

Molendijk T. (2025). Addressing moral injury in practice: suggestions for organisational, political and societal interventions.
Eur J Psychotraumatol.

Molenaar, T., et al. (2025). Handboek moral injury in context: een wetenschappelijk gids over morele verwonding voor de praktijk. Boom.

Moon, Z. (2019). Warriors between worlds: Moral injury and identities in crisis.
Lanham, MD: Lexington.

Moon Z. 2026). Moral orienting systems: reconceptualizing moral injury as moral disorientation.
Front. Psychiatry 17

Dank voor jullie aandacht!

